

ULUSAŞIRI BAĞLAR VE DİL: ABD'DE YAŞAYAN TÜRKLER ÖRNEĞİ

ÖĞr. Gör. Dr. Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR¹

ÖZET

Dil sadece bir iletişim aracı olarak değil, anlamın kurulduğu kültürel bir inşa aracı olarak değerlendirilmektedir. Göçmen bireyler için ise dil ayrıca, etnik grubun bağlılığı açasından önemli bir sembolik anlama sahipken aynı zamanda köken ülkesi ile bağların kurulmasında ve gelişmesinde önemli bir unsurdur.

Bu çalışmanın temel amacı, ulusaşırı göçler sonucunda oluşan ulusaşırı bağların gelişmesinde dilin işlevini ve önemini anlamaktır. Bu amaçla Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşıyan Türk göçmenlerin dil becerileri, dil tercihleri, kendi dillerini koruma ve geliştirme durumları ulusaőıricılık perspektifinden ele alınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın evreni ABD'de yaşıyan 18 yaşı ve üzeri Türk göçmenlerden oluşmaktadır. Araştırmada veriler nicel ve nitel araştırma teknikleri aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmanın nicel örnekleme orantısal olmayan tesadüfi yöntem ve kartopu örnekleme, nitel örnekleme ise amaçlı ve kartopu örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Nicel anketler yoluyla 511 kişiden elde edilen veriler SPSS programında girildikten sonra betimleyici analizle frekans (f) ve yüzde (%) değerleri çıkarılmıştır. Nitel görüşmeler aracılığıyla 26 kişiden elde edilen verilerin analizinde önce görüşmelerin kayıtları yazılı metinlere dönüştürülmüştür ve serbest kodlamalar yapılarak veriler kategorilendirilmiştir. Kategoriler arasında benzerlik-farklılık yoluyla ilişkiler kurularak nitel veriler nicel verilerle bütüncül bir şekilde yorumlanmıştır.

Katılımcıların %96.5'ini Türkiye'de doğan göçmenler oluşturmuştur. Bulgulardan ABD'de yaşıyan birinci kuşak Türklerin Türkçe okuma, yazma, anlama ve konuşma seviyelerinin oldukça iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Etnik topluluk içinde etnik dilin düzeyinin iyi olmasının geldikleri ülke ile bağların sürdürülmesinde ve ulusaşırı alandaki sosyal ağların gelişmesinde, kültürel örüntülerin aktarılmasında önemli bir rol oynadığı, öte yandan ikinci kuşaktan itibaren Türkçe dil becerilerinin zayıfladığı ve bunun en önemli nedeninin ABD'deki Türk toplumu arasındaki zayıf bağlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ulusaşırı Göç, ABD'deki Türkler, Ulusaşırı Bağlar, Dil.

¹ Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, emelekiyor@gmail.com

TRANSNATIONAL NETWORKS AND LANGUAGE:

A CASE FOR TURKS LIVING IN THE USA

ABSTRACT

Language is considered as an instrument of building a culture in which meaning is established, not only as an instrument of communication. While language has an important symbolic meaning for immigrants in terms of loyalty of an ethnic group, it is also an important element in setting up ties with the country of origin and in developing the ties.

This study basically aims to discover the function and importance of language in the development of transnational ties formed in consequence of transnational migrations. For this purpose, the study considers the language skills and language preference of Turkish immigrants living in the USA and their status in preserving and developing their native language from the perspective of transnationalism and makes evaluations accordingly.

The population for the research was composed of Turkish immigrants living in the USA at age 18 and above. The research data were collected through qualitative and quantitative research techniques. The quantitative sample was determined in non-proportional random method and through snowball sampling whereas qualitative sample was determined through purposeful and snowball sampling. Having transferred the data which were collected from 511 participants through qualitative survey onto the computer through SPSS programme, the frequencies (f) and percentages (%) were calculated. Firstly, the records of the data collected from 26 individuals through qualitative interviews were transformed into written texts and the data were divided into categories by using free codes. Associations were set up between the categories through similarities and differences, and thus the qualitative and quantitative data were interpreted in an integrated manner.

96.5% of the participants were the immigrants who were born in Turkey. The findings demonstrated that the first generation Turks living in the USA could read, write, understand and speak Turkish at quite good levels. It was concluded that the ethnic group's good command of their native language (Turkish) played important roles in sustaining their ties with the country they had come from, in the development of social networks in transnational arena and in transferring their cultural patterns but that the second generation had poor command of Turkish language and that the primary reason for this weak command of Turkish was the weak ties between the members of Turkish community living in the USA.

Keywords: Transnational Migration, Turks Living in the USA, Transnational Ties, Language.

GİRİŞ

Göç kavramı öncelikle belli bir nüfusun bir bölgeden başka bir bölgeye hareketi, mekânsal değişikliği olarak kullanılmaktadır. Ancak göç, coğrafi bir yer değiştirmeden çok daha kapsamlı ve köklü bir içeriğe sahiptir. Nedenleri ve sonuçları açısından sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik çok sayıda ögeyi barındırmaktadır (Sağlam, 2006). O halde göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel bir nedenden ya da birkaç nedenden dolayı gerçekleşebilir. Bağlamına göre bireysel ya da kitlesel olabilir ve bireylerin gittikleri yerlerde kalış süreleri değişebilir.

Castles ve Miller (2008) göçü; göç veren ve göçe hedef olan ülkelerde toplumun genelini etkileyen ve toplumsal değişimin neden olduğu kolektif bir eylem olarak değerlendirmektedir. Uluslararası göç ise ulus devletin sınırları dışına gerçekleşen nüfus hareketliliğini ifade etmektedir. Uluslararası göç genişledikçe, kökeni ve varış yeri çeşitliliğinin yanı sıra sosyal, demografik ve ekonomik özellikleri artmaktadır (Massey ve Taylor, 2004:3). Uluslararası göç hareketleri Abadan Unat (2006:19)'ın ifadesiyle; “son yarım yüzyılda beş kıtayı etki alanı içine alan, değişik faktörlere dayanan, ulus kavramını sorgulamayı sürdüren, demografik açıdan milyonlarca insanı kapsayan bir süreç olmaya devam etmektedir”. Castles ve Miller (2008:3), yatırım, ticaret, kültürel ürünler, fikirler ve insanlar gibi farklı unsurların artan bir biçimde sınırlar arası dolaşımı ve çok farklı konumlardan kontrol edilen ulusaşırı ağların yaygınlaşmasını küreselleşmenin en çarpıcı özellikleri olarak değerlendirmektedir. Böylece uluslararası ya da ulusaşırı göçler bugün küresel dinamiklerden etkilenen, bu gelişmeleri etkileyen, hızla gelişen ve nitelik değiştiren bir boyutta ele alınmaktadır. Bu bağlamda göç; göçü veren, göçü kabul eden, bu süreçte müdahil olan (transit ülke gibi) ve göçü yaşayanların diğer bir ifadeyle göçmen deneyimlerinin birlikte ele alındığı bir bakış açısıyla analiz edilen bir olgu olmuştur. Ulusaşırı yaklaşım göçmenleri, noktalar ötesi ve çok yönlü hareket eden özneler olarak nitelendirmektedir (Schiller vd., 1992). Önceki yaklaşımlardan farklı olarak göçmenler; yeni bir toplumsal düzene ait olma mücadelesi verenler değil, ülkeler arası bağlarını aktif kullanan ve değerlendiren öznelerdir (Akpınar, 2007:335).

Göç alan ülkede kalmakta olan insanlar yeni yerleşim yerlerinde ilişkiler sürdürüp geliştirirken ayrıldıkları ülkeye yönelik bağlar da geliştirmektedirler (Faist, 2003:22). Göçmenlerin anavatanlarıyla kurdukları ilişkiler, ulusaşırı toplumsal alanları yaratmaktadır (Özkul, 2015:492). Genel olarak ulusaşırı toplumsal alanlar; günlük yaşam pratikleri, örgütlenmeler ve kurumlar olmak üzere üç türe ayrılmaktadır (Uçar İlbuğa, 2010). Bu süreçte dil önemli bir unsurdur ve göçmenler birden fazla dile ve çoklu aidiyetlere sahip özelliği ile ele alınmaktadır. Böylece dil, bağların oluşmasında ve sürdürülmesinde rol oynamaktadır, diğer bir deyişle, ulusaşırı yaklaşımla dil, göçmen bireyler için uyum ve aidiyetin yanı sıra ulusaşırı bağların da sembollerinden birisidir. Bu çalışmada ulusaşırı bağlar ve dil ilişkisi Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk göçmenlerden oluşan örneklem grup üzerinden analiz edilmektedir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Uluslararası göç hareketleri 1980'lerden itibaren küreselleşmenin, teknolojik gelişmelerin ve yeni politik yapılanmaların etkisiyle niteliksel değişimler yaşamaya başlamıştır. Yeni göç yapısını anlamaya çalışan uluslararası yaklaşımı; uluslararası göçler ve bu göçlerle birlikte köken ve hedef ülke dışında üçüncü bir sosyal alanın oluştuğunu ileri sürmektedir. Uluslararası yaklaşım “fikirlere, sembollerin, düşüncelerin, ideolojilerin, toplumsal ve siyasal hareketlerin, maddi kültürün, sanatın göç alan ülke ile göç veren ülke arasında karşılıklı hareketinden söz eder” (Kaya, 2003). Böylece köken ülke ve kabul eden ülke arasında yeni türden bağlar gelişmeye başlamaktadır (Beck-Gernsheim, 2007). Bu yeni anlayış aynı zamanda insanın toplumsal etkileşimlerine ve üretimine dikkat çekmektedir. “İnsan, sosyal bir belirleyicilik karşısında, yalnızca bir nesne ve ürün durumunda bulunmayıp, aynı zamanda bu belirleyiciliğin bireysel ya da kolektif öznesidir” (Cangızbay, 1999:50) ve göçmen; karmaşık, çoklu, yerel ötesi ilişkileri ve genişleyen ağları olan (Çakırer Özservlet, 2015) farklı kültürel değerlerle donanımlanmış kimliklere sahip özneler olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda göçmen birey ve göçmen topluluk için dil hem köken ülke ile bağların korunup gelişmesinde hem de kabul eden ülkede uyum ve bütünleşme sürecinde önemli bir unsurdur.

Sembolik bir anlatım aracı olarak dil; aynı dili konuşanlar için aidiyetin, kimliğin ve kültürün bir sembolü olarak topluluk arasında güçlü bir bağdır. Faist (2003:187)'in belirttiği gibi; “toplumsal ve sembolik bağların canlı ve sınır aşan toplumsal bağlantıları; dil, din ve kültürel normlar aracılığıyla büyümesi gerekmektedir”. Sembolik bağlar aynı dini inancın, dilin, etnik ya da milli grubun mensuplarını içeren doğrudan ilişkilerden daha öteye uzanabilirler ki Anderson (2007)'un ifadesiyle “hayali cemaatler” sembolik bağların varlığına bağlıdır (Faist, 2000).

Bu çalışmada, uluslararası göçler sonucunda oluşan uluslararası bağların gelişmesinde dilin önemli bir işleve sahip olduğu düşüncesinden hareketle örneklem grubunun uluslararası alanda Türkçe ve İngilizce dil becerileri, tercihleri ve dil kullanımına ilişkin düşünceleri araştırılmıştır. Böylece, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türk göçmenlerin dil becerileri, dil tercihleri, kendi dillerini koruma ve geliştirme durumları uluslararası perspektifinden ele alınarak değerlendirilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri her ne kadar artık “fırsatlar ülkesi” olarak görülme de geniş coğrafi alanı ve küresel pazarı ile daha iyi koşullarda yaşamak isteyenler için çekiciliğini korumaya devam etmektedir. Bu yönüyle ABD günümüzde de hareketliliğin yoğun olduğu ülkelerin başında gelmektedir.

Türkiye'den ABD'ye göç 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlamıştır. Bu ilk göçler genellikle Amerikan okullarının olduğu bölgelerden gerçekleşmiştir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede Osmanlı tebaasından Rum, Ermeni ve Balkanlardan binlerce kişi ABD'ye gitmiştir. Kitlesel sayılabilecek bu göçler Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru azalmıştır. Kurtuluş Savaşı esnasında ve Cumhuriyetin kurulmasıyla Türklerin önemli bir bölümü ülkeye dönmüştür. Dönüşler 1929'da başlayan büyük ekonomik bunalımın etkisiyle artmıştır (Acehan, 2005). Osmanlı İmparatorluğunun son

döneminden itibaren Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk göçünü üç dönemde incelemek mümkündür (Karpat, 1995; Kaya, 2007). On dokuzuncu yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başını kapsayan dönem birinci göç dalgası, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'lere kadar olan dönem ikinci göç dalgası, 1980'den itibaren olan dönem ise üçüncü göç dalgası olarak değerlendirilmektedir.

ABD'de yaşayan Türk nüfusa ilişkin çeşitli kaynaklardan farklı bilgiler verilmektedir. Amerikan Nüfus Sayım Dairesi tarafından yapılan 2014 Amerikan Toplum Araştırması (American Community Survey)'na göre, Amerika'da 136 bin ile 182 bin arasında değişen sayıda Türk nüfus yaşamaktadır. Kamuoyunda çoğunlukla telaffuz edilen rakam ise yaklaşık 300 ile 500 bin arasında Türk olduğu yönündedir. ABD'de yaşayan Türk nüfusun yarısı New York, New Jersey ve Connecticut eyaletlerinde yaşamaktadır. ABD'de Türklerin nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yer, New Jersey eyaletinin Paterson ve Clifton kentlerinin yer aldığı bölgedir. Bu bölgelerde yaşayan Türk nüfusu Amerikan nüfus dairesinin verilerine göre 40-50 bin arasındadır.

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın evreni ABD'de yaşayan 18 yaş ve üzeri Türk göçmenlerden oluşmaktadır. Araştırmada veriler nicel ve nitel araştırma teknikleri aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmada katılımcı gözlem, anket ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın nicel örnekleme orantısız olmayan tesadüfi yöntem ve kartopu örnekleme, nitel örnekleme ise amaçlı ve kartopu örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Nicel anketler yoluyla 511 kişiden elde edilen veriler SPSS programında girildikten sonra betimleyici analizle frekans (f) ve yüzde (%) değerleri çıkarılmıştır.

Nitel görüşmeler aracılığıyla 26 kişiden elde edilen verilerin analizinde önce görüşmelerin kayıtları yazılı metinlere dönüştürülmüştür ve serbest kodlamalar yapılarak veriler kategorize edilmiştir. Kategoriler arasında benzerlik-farklılık yoluyla ilişkiler kurularak nitel veriler nicel verilerle bütüncül bir şekilde yorumlanmıştır.

3. BULGULAR VE ANALİZ

3.1. Demografik Bilgiler

Bu çalışmada örneklem grubunun katılımcıları Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı eyaletlerinde yaşayan Türk göçmenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların %41,5'i kadın, %58,5'i erkektir. Katılımcıların %22,9'u 36-41, %19,2'si 30-35, %14,9'u 42-47, %14,5'i 24-29 yaş aralığındadır ve bu katılımcılardan 17 kişi yani katılımcıların %3,3'ü Türkiye dışında doğmuştur ve 7 kişi ABD doğumlu olup ikinci kuşak Türk göçmenleri temsil etmektedir. Örneklem grubunun %68,3'ü evli, %22,3'ü bekâr, %9'u eşinden ayrılmış ya da eşi vefat etmiştir. Örneklem grubunun %24,3'ü Türkiye'de üniversite mezunu, %20,5'i ABD'de yüksek lisans mezunları, %14,9'u ABD'de doktora mezunu, %9,0'ı ABD'de üniversite, %6,3'ü Türkiye'de yüksek lisans, %5,1'i Türkiye'de lise mezunlarından ve %19,9'u Türkiye ve ABD'de farklı eğitim düzeylerinden katılımcılardan oluşmaktadır.

3.2. ABD’de Yaşayan Türklerin Dil Tercihleri

Ulusaşırı toplumsal alanın özelliklerinden birisi göçmen bireylerin gündelik yaşamda yürüttükleri faaliyetlerdir. Bu faaliyetler onların ev sahibi toplumla bütünleşme eğilimlerini, kültürel ortamlarını (Göker, 2015:407) ve kendi aralarındaki ilişkilerini etkilemektedir. Bu noktada göçmenlerin dil becerileri önem kazanmaktadır.

Dil sadece bir iletişim aracı değildir, her şeyden önce bizzat kendiliklerimizin ve anlamın kurulduğu kültürel bir inşa aracı (Chambers, 2005:37) olmaktadır. Göçmen topluluk için dil ayrıca, etnik grubun bağlılığı açısından merkezi bir rol oynayan sembolik bir anlam taşımaktadır (Castles ve Miller, 2008: 360).

Araştırmada ABD’de yaşayan Türklerin ulusaşırı bağlarının gelişmesinde dilin önemi ve işlevini anlamak amaçlanmıştır. Bu amaçla örneklem grubuna öncelikle kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarına sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %40,9’u kendi dillerini, kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarına tamamiyle sahip olduklarını, %46,6’sı kısmen sahip olduklarını ifade etmiştir. Kendi dillerini ve kültürlerini koruma ve geliştirme koşullarına sahip olmadığını düşünenlerin oranı %9,8, bu konuda herhangi bir fikri olmadığını ifade edenlerin oranı ise %2,5’tir (Tablo 1).

Tablo 1: ABD’deki Türklerin Kendi Dillerini, Kültürlerini Koruma ve Geliştirme Koşulları

Dillerini, Kültürlerini Koruma ve Geliştirme Koşulları		
	Frekans	Yüzde
Tamamıyla Sahipler	209	40,9
Kısmen Sahipler	238	46,6
Sahip Değiller	50	9,8
Fikrim Yok	13	2,5
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Kültürel homojenlik düşüncesinin egemen olduğu durumlarda; göçmenlerin dil ve kültürleri ötekiliğin sembollerine dönüşmektedir. Göçmenlerin köken dillerinden ve kültürlerinden vazgeçmeleri göçmen ülkelerinde başarı ve uyum olarak, vazgeçmemeleri ise ayrılma isteğinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Castles ve Miller, 2008: 360). Araştırmanın nitel görüşmelerinde katılımcılar özellikle ikinci kuşakta Türk dili ve kültürünün etkisini kaybettiğini düşünmektedir. Bu durumun nedenini ABD’nin uyum politikalarına değil, aile içinde ve Türk toplumunun üyeleri arasında iletişimin giderek kaybolmasına bağlamaktadır. 54 yaşındaki erkek katılımcı, Türklerde dil ve kültür bilincinin kaybolmasını hem ABD’de yaşayan Türk toplumu açısından hem de Türkiye açısından bir sorun olarak görmektedir.

“...biz Türk tarihini, Türk dilini çocuklara öğretmiyoruz. Benim üç tane oğlum var. Mesela ikisi tamam çok iyi Türkçe kullanır, ama üçüncüsü çok zorlanıyor Türkçe’den. Şimdi Türk tarihini, Türk coğrafyasını anlat desem çok az alabilirim. Dolayısıyla bunları negatif olarak görüyorum”.

Türk siyasi partilerinden birisinin ABD’deki örgütlenmesinde görev yapan 29 yaşındaki erkek katılımcı özellikle ikinci kuşak Türklerde dil ve kültür bilincinin kaybolmasının önlenmesi amacıyla çözümler geliştirilmesi gerektiğini, kendilerinin de bu konuyu öncelikli meseleler arasında gördüklerini anlatmaktadır:

“Amerika’da özellikle yapılması gereken şeyler bizim arkadaşlarla uzlaştığımız. Çocuklarla ailelere yönelik. Burada özellikle Türk Derneği kurulması gibi.... Çocuğa ailede görmesi gereken dersi veremedikleri için ikinci nesil biraz sıkıntılı büyüyor. Annenin babanın vermesi gerekeni, anne baba işe odaklandığından tam olarak veremediğini düşünüyorum. O yüzden de işte bizim bu Türkçe çalışmalarımız veya sosyal faaliyetlerimizin ön plana çıkması gerektiği kanaatindeyim”.

Tablo 2: ABD’deki Türklerin En İyi Bildikleri Dil

En İyi Bildikleri Dil	Frekans	Yüzde
Türkçe	444	86,9
İngilizce	41	8,0
Diğer	26	5,1
Fikrim Yok	13	2,5
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

Bu araştırmanın katılımcılarının %96,5’i Türkiye’de doğan göçmenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla katılımcılara en iyi bildikleri dil sorulduğunda %86,9’u Türkçe, %8’i İngilizce yanıtını vermiştir.

Tablo 3: ABD’deki Türklerin Türkçe/İngilizce Kullanım Becerileri

Türkçe	Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma	469	91,8	29	5,7	6	1,2	1	0,2	1	0,2	5	1,0
Yazma	447	87,5	36	7,0	14	2,7	1	0,2	2	0,4	11	2,2
Anlama	464	90,8	32	6,3	2	0,4	1	0,2	1	0,2	11	2,2
Konuşma	442	86,5	47	9,2	5	1,0	1	0,2	1	0,2	15	2,9
İngilizce	Çok İyi		İyi		Orta		Kötü		Çok Kötü		Yanıtsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma	315	61,6	143	28,0	35	6,8	10	2,0	2	0,4	6	1,2
Yazma	271	53,0	161	31,5	50	9,8	11	2,2	5	1,0	13	2,5
Anlama	306	59,9	140	27,4	45	8,8	5	1,0	3	0,6	12	2,3
Konuşma	258	50,5	177	34,6	53	10,4	8	1,6	2	0,4	13	2,5

ABD’de yaşayan Türklerin, Türkçe ve İngilizce kullanım becerilerine göre dağılımı şöyledir (Tablo 3): Türkçe okuma becerisini çok iyi bulanlar %91,8, iyi bulanlar % 5,7, orta derecede bulanlar %1,2, kötü ve çok kötü bulanlar %0,2’dir. Türkçe yazma becerisini çok iyi bulanlar % 87,5, iyi bulanlar %7, orta bulanlar %2,7, kötü bulanlar %0,2, çok kötü bulanlar %0,4’tür. Türkçe anlama becerisini çok iyi bulanlar %90,8, iyi bulanlar %6,3, orta bulanlar %0,4, kötü ve çok kötü bulanlar ise %0,2’dir. Türkçe konuşma becerisini çok iyi bulanlar %86,5, iyi bulanlar %9,2, orta bulanlar %1, kötü ve çok kötü bulanlar ise % 0,2’dir.

ABD’de yaşayan Türklerin Türkçe okuma, yazma, anlama ve konuşma seviyelerinin oldukça iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Etnik topluluk içinde etnik dilin düzeyinin iyi olması geldikleri ülke ile bağların sürdürülmesinde ve ulusaşırı alandaki sosyal ağların gelişmesinde, kültürel örüntülerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

ABD’de yaşayan Türk örneklem içinde İngilizce okuma becerisini çok iyi bulanlar %61,6, iyi bulanlar %28,0, orta bulanlar %6,8, kötü %2 ve çok kötü bulanlar %0,4’dir. İngilizce yazma becerisini çok iyi bulanlar %53,0 iyi bulanlar %31,5, orta bulanlar %9,8, kötü bulanlar %2,2, çok kötü bulanlar %1’dir. İngilizce anlama becerisini çok iyi bulanlar %59,9, iyi bulanlar %27,4, orta bulanlar %8,8, kötü bulanlar %1 ve çok kötü bulanlar ise %0,6’dır. İngilizce konuşma becerisini çok iyi bulanlar %50,5, iyi bulanlar %34,6, orta bulanlar %10,4, kötü bulanlar %1,6 ve çok kötü bulanlar ise %0,4 oranındadır (Tablo 3).

ABD’de yaşayan Türklerin İngilizce dil becerilerinin okuma, yazma, anlama ve konuşma seviyelerinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Okuma ve anlama becerilerinin konuşma ve yazma becerilerine göre daha iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Örneklemin eğitim düzeylerinin yüksek olduğu ve İngilizcenin küresel ölçekli bir dil olduğu dikkate alındığında bu sonuçların varsayılan doğrultuda olduğu görülmektedir. Göç edilen ülkenin dilini bilmek göçmenlerin uyum süreçlerini kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Diğer yandan İngilizce dil becerilerinden konuşma becerisini orta ve kötü düzeyde bulanların oranı toplamda %47,0’ye tekabül etmektedir. Ayrıca İngilizce’yi günlük hayatta kullanım sıklıklarını gösteren Tablo 4’de İngilizce’yi “her zaman” ve “sık sık” kullananların oranının %8,8 ile oldukça düşük olduğu görülmektedir. İngilizce’yi toplumsal yaşamda iyi derecede kullanamayan Türk göçmenlerin niceliksel çokluğunu nitel görüşmelerdeki katılımcılar Türklerin ABD’de yaşadıkları sorunlardan birisi olarak ifade etmişlerdir. Buradan anlaşılan örneklemin oluşturulan Türk göçmenlerin İngilizce konuşma becerilerine tam olarak güvenemedikleri için toplumsal yaşama uyum sağlamakta sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında örneklem içinde dil sorunundan dolayı uyum sorunu yaşadığını belirtenlerin oranı nicel verilerde %38,7 olmuştur. Türk göçmen katılımcılar yeterli düzeyde dil bilmedikleri için Amerikan toplumsal yaşamında iletişim sorunu yaşamaktadır. Nitel verilerden elde edilen bilgiler de nicel verileri desteklemektedir. Dil sorunu yaşayan grupların genellikle daha düşük eğitim seviyesinde oldukları, mekânsal olarak da ayrıştıkları ve metropollerin dışında yaşadıkları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. 44 yaşındaki kadın katılımcı bu sorunu şöyle anlatmaktadır:

“En büyük sorun dil sorunuydu. Bir televizyonunda bir bilgisayarında sorun olduğu zaman arayamıyorlardı. Ya da bir doktora gidecek, sigorta şirketini arayacak, yapamıyorlardı.... Geliyorlar, dillerini öğrenmiyorlar. Dillerini öğrenmediği için de bu ülkede olup bitenden günlük yaşantısının dışına çıkamayan bir toplum da var.... Dil sorunu yaşamayanlar Amerikalılarla da sorun yaşamıyorlar. Ama dil sorunu yaşayanlar yine aynı şekilde yabancılara yaklaşamıyorlar”.

Görüşme yapılan katılımcıların üzerinde durdukları önemli bir nokta da dil sorununun kadınlarda erkeklere göre daha fazla olmasıdır. Katılımcılar özellikle evlilik yoluyla göç eden kadınların dil sorununa değinmiştir. 41 yaşındaki erkek katılımcı bu konuya şöyle dikkat çekmektedir:

“Türkiye’den evlenmiş gelmiş ama ev hayatında sıkılmış, dil olmadığı için açık bir hapisane ortamında yaşayan insanlar var”.

Tablo 4: ABD’deki Türklerin Günlük Hayatta Türkçe/İngilizce Kullanma Sıklıkları

Türkçe Kullanma Sıklığı	Frekans	Yüzde
Her Zaman	44	8,6
Sık Sık	92	18,0
Bazen	145	28,4
Nadiren	107	20,9
Hiçbir Zaman	123	24,1
Toplam	511	100,0
İngilizce Kullanma Sıklığı	Frekans	Yüzde
Her Zaman	10	2,0
Sık Sık	35	6,8
Bazen	116	22,7
Nadiren	153	29,9
Hiçbir Zaman	195	38,2
Yanıtsız	2	0,4
Toplam	511	100,0

Örneklemin günlük hayatta Türkçe’yi %24,1’i hiçbir zaman, %28,4’ü bazen, %20,9’u nadiren, %18’i sık sık, %8,6’sı her zaman konuştuklarını belirtmiştir. İngilizce’nin günlük hayatta kullanım oranları incelendiğinde, %2’si her zaman, %6,8’i sık sık, %22,7’si bazen, %29,9’u nadiren, %38,2’si hiçbir zaman yanıtını vermiştir (Tablo 4).

Tablo 5: ABD'deki Türklerin Aile İçinde Konuştıkları Dil

Aile İçinde Konuşulan Dil	Frekans	Yüzde
Türkçe	364	71,2
İngilizce	128	25,0
Diğer	14	2,7
Yanıtsız	5	1,0
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türklerin aile içinde konuştıkları dilin katılımcıların %71,2'si Türkçe, % 25'i İngilizce, %2,7'si Türkçe ve İngilizce'yi aynı oranlarda ve diğer bir dili konuşmaktadır (Tablo 5).

Tablo 6: ABD'deki Türklerin Türk Arkadaşları ile Konuştıkları Dil

Türk Arkadaşları ile Konuşulan Dil	Frekans	Yüzde
Türkçe	481	94,1
İngilizce	21	4,1
Diğer	8	1,6
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	511	100,0

ABD'de yaşayan Türk örneklemin Türk arkadaşları ile iletişimlerinde %94,1'i Türkçe, %4,1'i İngilizce, %1,6'sı başka dillerde konuşmaktadır (Tablo 6).

Tablo 7: ABD'deki Türklerin Çocuklarının Aile İçinde Dil Kullanma Tercihi

Çocukların Dil Kullanma Tercihi	Frekans	Yüzde
Türkçe	242	47,4
İngilizce	75	14,7
Diğer	26	5,1
Yanıtsız	168	32,9
Toplam	511	100,0

Katılımcılara çocuklarının aile içinde hangi dili kullanmasını istedikleri sorulduğunda 511 kişiden ebeveyn olan 343 katılımcı diğer bir ifadeyle örneklemin %67,1'i yanıt vermiştir. Katılımcıların %47,4'ü Türkçe, %14,7'si İngilizce, %5,1'i diğer dilleri çocuklarının konuşmak istemektedir.

Tablo 7'den ve nitel görüşmelerden elde edilen veriler, örneklemin özelde çocukları ile genel anlamda da aile içinde Türkçe konuşmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Güler'e göre (2004:212) okulda ve gündelik hayatta İngilizceyi çok başarılı bir biçimde kullanabilen ikinci kuşak Türkler Türkçe'de aynı yetkinliğe sahip değiller ve Türkçe'yi kullanmakta sorunlar yaşamaktadır.

Görüşmelerde katılımcıların büyük oranda üzerinde durdukları ve kendileri açısından problem olarak gördükleri konunun çocuklarının ve sonraki kuşakların Türkçe dil becerisi olduğudur. Türkçe dil bilgisi ve kullanımı ikinci kuşaktan itibaren giderek azalmaktadır. 29 yaşındaki erkek katılımcı ikinci kuşağın durumun şöyle değerlendirmektedir:

“İkinci kuşağın durumu vahim. Şöyle; dilimizi kaybediyoruz. Burada insanlar işçi olarak geldikleri için, birçok insan işe odaklanıyorlar. Burada çalışma saatleri genelde 12 saat oluyor. Özellikle de Amerika’ya yeni gelen insanlar için 12-14 saat arasında değişiyor. Anne baba işte, çocuk okuldan geliyor, kendi başına veya arkadaşlarıyla beraber birinci veya ikinci yılında dilini kaybediyor”.

Araştırmanın nitel görüşmelerinde ikinci kuşak bir erkek katılımcı ebeveynlerinin kendisine evde İngilizce konuşmayı yasakladığını, Türkçe konuşmadığı zamanlarda cezalar almış olduğunu anlatmaktadır. Kendisi de bir ebeveyn olan 52 yaşındaki erkek katılımcı aile içinde çocuklarıyla kendisinin İngilizce konuştuğunu, Türkiye doğumlu eşinin sadece Türkçe konuştuğunu belirtmekte ve kendi çocuklarının İngilizce konuşmaları halinde ceza almadıklarını gülerek anlatmaktadır:

“Cezalı değil. Hem İngilizce hem Türkçe. Eşim Türkçe konuşuyor, ben de İngilizce konuşuyorum”.

Görüşme yapılan çocuk sahibi katılımcıların hemen hepsi aile içinde Türkçe konuşmak konusunda kararlı davranmak gerektiğini, aksi takdirde çocuklarının Türkçe’yi kesinlikle öğrenemeyeceklerini düşünmektedir. 55 yaşındaki erkek katılımcı eşi ile birlikte bu konudaki kararlılıklarını şu sözlerle dile getirmektedir:

“Çocuklarımız çok güzel Türkçe konuşuyorlar....biz ailece karar almıştık. Çocuklara birinci lisan Türkçe öğreteceğiz diye. Okula gittikleri zaman biraz problemleri oldu, öğretmenlerinden şikâyet geldi, çocuklar anlamıyorlar bizi diye ama biz ısrarla üzerlerine düşerek Türkçe öğrenmelerini sağladık ve Türkçeleri şu anda çok güzel. Tabi yazmada biraz sorun olabiliyor, bazı ufak tefek kelimelerde fakat belki konuşsanız önce Türk, sonra Amerikalı zannedersiniz. İngilizceleri de çok güzel. Biz doğru yaptığımıza inanıyoruz. Her sene de Türkiye’ye yolladık. 2-3 ay kaldıkları için onun da yararı olmuştur”.

37 yaşındaki erkek katılımcı çalışma temposunun yoğunluğu nedeniyle çocukları ile yeterince zaman geçiremediğini, ancak onların Türkçe öğrenmeleri için koşullarını zorlayacağını ifade etmektedir:

“Eşimin söylediğine göre bazı kültür merkezleri var. Hem Türkçe eğitim hem de dini eğitim için yani Türklerden kopmaması için haftada bir kere bile olsa fedakârlık edip oraya ilerde götürmeyi düşünüyorum.”.

Çocuklar eğitim kurumlarına dâhil oldukları andan itibaren buldukları ülkenin dilini öğrenirken ailelerinin dillerinden uzaklaşmaya başlamaktadır. Ertem’in yaptığı araştırmaya göre (2013) “Amerika Birleşik Devletleri’nde ikinci kuşak Türk çocukları, aile içerisinde geçirilen zamanın azalması ile doğru orantılı olarak; yaşları büyüdükçe iletişimde yoğun olarak İngilizceyi tercih etmektedirler. Bunun sonucu olarak çocuklar zaman

ilerledikçe kendilerini yabancı kültüre daha yakın hissettikleri görülmektedir.” Bu araştırmanın katılımcıları da aynı doğrultuda bilgiler vermiştir.

Türkçe ve İngilizce dil becerilerine sahip çocukların tıpkı yetişkinler gibi zaman zaman tercümanlık yaptıkları, özellikle okullarda ve diğer eğitim ortamlarında göçmen çocuklara yardımcı oldukları 44 yaşındaki kadın katılımcının aktardıklarından anlaşılmaktadır.

“(Kızımın dili) İyi. Türkçe okuyabiliyor, yazabiliyor. Konuşabiliyor. Hatta kızım beşinci sınıftayken öğretmenine bir yıl boyunca -bir aile Türkiye’den yeni gelmişti, anne babanın da, çocuğun da İngilizcesi yok- tercümanlık yaptı”.

Araştırmada eşi Türk olmayan katılımcılarla yapılan görüşmelerde çocukların çok dilli olarak yetiştikleri anlaşılmaktadır. 44 yaşındaki erkek katılımcı hane içinde Türkçe konuşulduğunu ifade etmektedir:

“Eşim yabancı, bir tane oğlum var. Şimdiki eşim Rus, eski eşim Perulu idi. Evde Türkçe konuşuyoruz, o da zaten öğrendi. Türkçe şarkı da söylüyor. Oğlum az çok Türkçe biliyor, İspanyolcayı daha çok bilir.”

ABD’ye çok küçük yaşlarda giden ve sosyalizasyon sürecinin önemli bir bölümünü ABD’de geçiren 44 yaşındaki kadın katılımcı çocukları ile iletişimde dil kullanımını şöyle aktarmaktadır:

“Eşimle Türkçe konuşuyoruz evin içinde ama çocuklarla tabi benim İngilizce kolayıma gidiyor. Bazen Türkçe söylüyorum, anlıyorlar ama cevap her zaman İngilizce oluyor.”.

Ertem (2013), Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan göçmenlerin ana dillerini ve kültürlerini korumada ve sürdürmede güçlükler yaşadığını ileri sürmektedir. Ertem’e göre ailelerin genel eğilimi; çocuklarının iyi derecede İngilizce öğrenmeleri ve Amerikan kültürüne uyum sağlamaları; öte yandan, kendi ana dillerini ve kültürlerini de korumalarını beklemekteler. Ertem, mevcut durumun bunun tam tersi olduğunu çocukların İngilizceleri gelişirken akıcı bir şekilde ana dillerini konuşmalarının gerilediğini savunmaktadır. Dil bilimciler, ana dil ve kültürü korumanın kişisel bir sorun olmanın yanında sosyal bir sorun olduğuna da vurgu yapmaktadır. Gülcan Çolak (2014), “Amerika’daki Birinci ve İkinci Kuşak Türklerin Dil Tercihleri, Sürdürümleri, Tutumları ve Etnik Dilsel Canlılıkları” adlı çalışmasında ABD’de yaşayan ikinci kuşakta Türkçenin kullanım oranının yanı sıra “etnik dilsel canlılık algısı”nın giderek azaldığını, üçüncü ve dördüncü kuşaklara Türkçe’nin sirayet edememesi endişesinin yaşandığını ifade etmektedir.

SONUÇ

Sosyal ağların temelini toplumsal etkileşim oluşturmaktadır ve sosyal ağlar bireylerin grup içindeki ilişkileri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ulusaşırı göçler sonucunda iki hayat yaşayan ve sayıları her geçen gün artan göçmenler gündelik yaşamlarını hem köken ülkenin, hem de kabul eden ülkenin bağları üzerinden oluştururlar ve iki dilde konuşma, iki ülkede ev sahibi olma, iki ülke arasında ekonomik faaliyetlerde bulunma gibi çeşitli aktiviteler geliştirirler (Schiller, Basch ve Szanton Blanc, 1995: 48; Portes vd., 1999). Göçmenler için yaşadıkları ülkenin dilini iyi düzeyde bilmeleri uyum ve bütünleşme açısından önemli görülürken etnik dilin düzeyinin iyi olması geldikleri ülke ile bağların sürdürülmesinde ve ulusaşırı alandaki sosyal ağların gelişmesinde, kültürel örüntülerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. ABD'deki Türk göçmenlerin ulusaşırı bağlarının gelişmesinde dilin öneminin ve işlevinin ele alındığı bu araştırmanın bulgularına göre; örneklem grubu ABD'de kendi dillerini koruma ve geliştirme olanaklarına sahip olduklarını düşünmektedir. Türk göçmenler aile içinde ve Türk akraba-arkadaş çevresinde Türkçe konuşmaktalar ve çocuklarının Türkçe'yi öğrenmesi için; aile içi iletişimde Türkçe tercih etmek, Türkçe okuma yazma öğrenmelerini desteklemek gibi bilinçli bir çaba sergilemektedir. Ancak, ebeveynlerin yoğun çalışma yaşamı, aile bireylerinin bir arada geçirdiği zamanın yetersizliği, kitle iletişim araçlarının etkisi, çocukların sosyalizasyonunda eğitim kurumlarının daha fazla yer alması Türkçe'nin gündelik yaşamda daha az kullanılabilir hale gelmesine neden olmaktadır. Böylece, ABD'deki Türkler arasında Türkçe'nin ikinci ve sonraki kuşaklara aktarımının giderek kaybolması sorunu yaşanmaktadır. Çeşitli sivil toplum örgütlerinin Türkçe'nin kullanımını artırmaya yönelik çabaları bulunmaktadır. Bu örgütler; sosyal-kültürel faaliyetler ve aileleri bir araya getirecek etkinlikler düzenlemektedir. Aynı zamanda hafta sonu okulları, kursları gibi çeşitli programlar yapmaktalar. Ancak araştırma süresince, Türk toplumunda bireyler ya da sivil toplum örgütleri arasında yaşanan gerilimlerin ve ABD'de aynı eyalet ya da kentlerde bile coğrafi mesafelerin birbirine çok uzak olmasının bu çabaları olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

ABD'de yaşayan Türk göçmenlerin çocukları için Türkçe dil yeterliliği sorunu yaşanırken, birinci kuşak arasında ise İngilizce dil yeterliliği sorunu yaşanmaktadır. İngilizce dil yeterliliği; yüksek eğitilmiş göçmenlerde sorun oluşturmazken, daha düşük eğitimlilerde, ev kadınlarında ve aile birleşmesi göçü ile ABD'ye yeni gelen bireylerde sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Hem Türkçe hem de İngilizce dil becerisinin yeterince gelişmemesinin, ABD'deki Türklerin toplumsal yaşama uyumunu, ulusaşırı toplumsal alanın oluşmasını ve ulusaşırı bağlarının gelecek kuşaklarda gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. ABD'deki Türk göçmenlerin ulusaşırı bağlarının korunması ve gelişmesi açısından önemli olan dil kullanım becerileri konusunda farklı zamanlarda farklı gruplar üzerinde bilimsel çalışmalar yapılması, bu konudaki politikaların belirlenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- ABADAN-UNAT, N. (2006). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. 3-319.
- ACEHAN, I. (2005). “Eski Dünya'dan Yeni Dünya'ya: Anadolu'dan ABD'ye ilk Müslüman-Türk göçü üzerine”. *Doğu-Batı*. 8(32). 220.
- AKPINAR, A. (2007). “İsveç'te yaşayan Türk kadınlarının sosyal ilişki ağları, evlilik ve boşanma durumları”. *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 335-357.
- ANDERSON, B. (2007). *Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*. (Çev. İskender Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1983'te yayımlandı), 21.
- BECK-GERNSHEIM, E. (2007). “Transnational lives, transnational marriages: a review of the evidence from migrant communities in Europe”. *Global Networks*, 7(3), 271-288.
- CANGIZBAY, K. (1999). *Sosyolojiler Değil Sosyoloji*. Ankara: Ütopya Yayınları, s.50.
- CASTLES, S., MILLER, M.J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çevirenler: Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 1993'de yayımlandı), 35-401.
- CHAMBERS, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.30-37.
- ÇAKIRER ÖZSERVET, Y. (2015). “Modern Göçebeler Olarak Göçmenler, Mekân Ve Şehre Uyum”. *Sosyoloji Divanı Sosyoloji Dergisi*. 3,(6), 41-54.
- ÇOLAK BOSTANCI, G. (2014). “Amerika'daki birinci ve ikinci kuşak Türklerin dil tercihleri, sürdürümleri, tutumları ve etnik dilsel canlılıkları”. *Bilgi*, 79, 105-130.
- ERTEM, İ.,S. (2013). “Yurt dışında yaşayan ikinci kuşak Türk çocuklarının Türkçeyi kullanım durumları ve dil-kültür ilişkisi”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6(4). 261-170.
- FAIST, T. (2000). “Transnationalization in International Migration: Implications for the Study of Citizenship and Culture. *Ethnic and Racial Studies*”, 23(2), 189–222.
- FAIST, T.(2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. (Çev. A. Z. Gündoğan, C. Nacar). İstanbul: Bağlam. (Eserin orijinali 2000'de yayımlandı).
- GÖKER, G. (2015). *Göç kimlik aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*. *Literatürk Academia*. s. 47-407.

GÜLER, M. (2004). *Okyanus ötesine: ABD’de Türk göçmenler*. İstanbul: Huzur Ofset.

KARPAT, K. (1995). *Turks in America*. In T. D. Stephane (Ed.), *Les Annales de L’Autre Islam*, 3, 231-252. (Paris: Erism).

KAYA, A. (2003). Önsöz. Thomas Faist (Yazan). (Çev. A. Z. Gündoğan, C. Nacar). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. İstanbul: Bağlam. (Eserin orijinali 2000’de yayımlandı).

KAYA, İ., (2007). *Müslüman Amerikalılar: Göç, Kimlik ve Entegrasyon*. Ankara: Dipnot.

MASSEY, S.D., TAYLOR J.E. (2004). “Introduction. International Migration Prospects and Policies In A Global Market”. (Ed.). Douglas S. Massey ve J. Edward Taylor. New York: Oxford University Pres

ÖZKUL, D. (2015). Ulus-ötesi göç: Uluslararası göç yazınında yeni bir paradigma. S. G. İhlamur Öner ve N. A. Şirin Öner (Editörler). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, s. 483-500.

PORTES, A., L. E. GUARNIZO, P. LANDOLT. (1999). “The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field”. *Ethnic and Racial Studies* 22, 217–37.

SAĞLAM, S. (2007). “Türkiye’de iç göç olgusu ve kentleşme”. *Hacettepe Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (HÜTAD)*, 5, 33-44.

SCHILLER, N. G., BASCH, L., BLANC-SZANTON, C. (1992). “Transnationalism: A new analytic framework for understanding migration”. *Annals Of The New York Academy Of Sciences*, 645(1), 1-24.

SCHILLER, N. G., BASCH, L., & BLANC, C. S. (1995). “From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration”. *Anthropological Quarterly*, 48-63.

UÇAR İLBUĞA, E. (2010). “Çokkültürlülük, Ulus-ötesilik ve Kültürlerarası İletişim Yeterliği”. *Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(1), 163–180.